

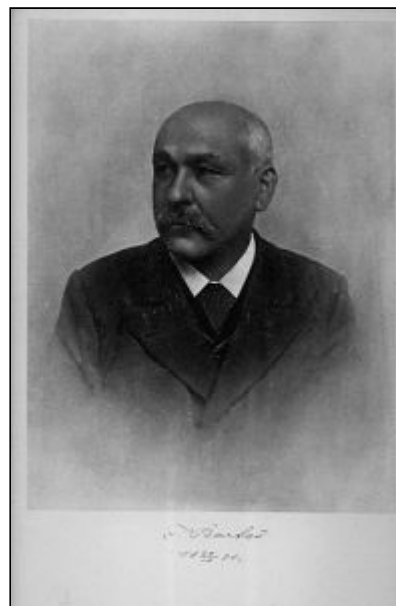
FolklorWeb.cz | Články

01/04/2006 • **František Bartoš (16.3.1837-11.6.1906)**

zaslal **Tomáš Mikulaščík**

František Bartoš je jednou z nejdůležitějších osobností našeho kulturního života druhé poloviny 19.století. V této době výrazně ovlivňoval svým mnohostranným dílem rozvoj celého národního života na Moravě. Byl bytostně spjat s ideami národního obrození a jejich realizaci v moravských podmínkách věnoval všechny své síly a schopnosti. Byl vynikající pedagog, etnograf, folklorista i dialektolog. Vše, co dělal a čemu se věnoval, mělo vždy jediného společného jmenovatele: všestranně upevňovat a rozvíjet národní uvědomění, kulturu a vzdělání.

Základ národního uvědomění získal František Bartoš v rodinném prostředí v rodné obci Mladcová u Zlína. Na svou dobu mimořádně vzdělaní zlíňští kantoři František a Josef Vojtěchovi v něm navíc vypěstovali touhu po vzdělání, které Bartoš získával za svízelných existenčních podmínek na gymnasiu v Olomouci a na universitě ve Vídni. Badatelskou houževnatost talentovaného studenta filologie pak rozvíjeli jeho universitní učitelé A.V.Šembera a F.Miklosiác. Ti také podporovali jeho cílevědomé úsilí prospět vlastní prací národním i slovanským zájmům. Tuto zásadu pak Bartoš vždy uplatňoval vůči sobě i vůči svým žákům. Obdivuhodný rozsah jeho díla je toho výmluvným svědectvím.

Povahu, která dává přednost činu před proklamací, reprezentuje Bartošovo reformační úsilí v oblasti metodiky vyučování českého jazyka. Vydal více jak desítku učebnic a příruček, které výrazně pozvedly úroveň výuky českého jazyka a literatury na středních školách. Jeho "Malá slovesnost" vyšla během třiceti let devětkrát. O "Rukověti správné češtiny" napsal Jan Herben, že si zaslouží být "...do zlata zafasována, ale také i více čtena!" Slovy těžko postižitelná je ovšem vlastní pedagogická práce Františka Bartoše. Imponoval svým žákům rozsáhlými vědomostmi, ryzím charakterem i publikačními úspěchy. Vychoval řadu vynikajících osobností - Jana Herbena, Františka Bílého a další, které pak hrály významnou úlohu ve společenském i kulturním životě našeho národa.

Při všech svých pedagogických povinnostech a vědecké práci účastnil se Bartoš pilně i společenského a kulturního dění v Brně. Byl zakládajícím členem Ústřední Matice školské, ředitelem a protektorem ústavů "Vesny" a mimo jiné několik let redigoval Časopis Matice Moravské. Jeho vlastenectví bylo prosto všech okázalostí. S neobvyklou skromností a obětavostí pomáhal i hmotně všude tam, kde viděl, že je třeba pomoci. Poskytoval finanční dary českým kulturním institucím i nemajetným studentům.

Dnes je širší veřejnosti znám František Bartoš především jako folklorista, etnograf a dialektolog. V poslední a největší ze tří jeho sbírek lidových moravských písní je jich zachyceno více než 2000. Tuto sbírku vydal ve spolupráci s Leošem Janáčkem a za přispění mnoha sběratelů z řad venkovské inteligence, zejména učitelů a kněží. Dodnes ojedinělým dílem je jeho vynikající sbírka dětského folklóru "Naše děti". Dětem je věnována i jeho vůbec poslední kniha, jejíž vydání se již nedařilo: "Kytice z lidového básnictva", ilustrovaná Adolfem Kašparem.

Z Bartošova pera je i řada prací národopisných. Ve svých národopisných monografiích podal souhrnný pohled na způsob života a kulturu venkovského lidu na Zlínsku, Valašsku, Moravských Kopicích a Podluží. Pozoruhodná je i skutečnost, že si například ve své studii Líšeň všiml sociálních vztahů na moravské vesnici, jejíž způsob života výrazně ovlivnila blízkost velkého města.

Svou Dialektologií moravskou - spisem o moravských nářečích - získal František Bartoš proslulost i ve vědeckém světě slovanském. Tomuto dílu byla udělena cena Akademie nauk v Petrohradě, vysoce ji hodnotili Fr. Miklosiċ a Jan Gebauer. Ten prohlásil, že v celé gramatické literatuře české nezná díla tak obsažného a spolu s obsahem tak pravdivého, jako jest Dialektologie Bartošova.

Čas podrobil i Bartošovo dílo tvrdé zkoušce. Mnohé z toho, co napsal, se stalo již jen dobovým dokumentem. Zůstalo však stále dost toho, co z jeho díla dodnes patří k živému národnímu dědictví. Patří jistě k pozitivní části bilance kulturních aktivit Zlínského kraje, že se právě jejich zásluhou dostává Bartošovo dílo do rukou všech, kteří se zabývají studiem lidové kultury a usilují o její uchování a rozvoj. Vydáním studií Moravský lid, Moravská svatba, Deset rozprav lidopisných, Líšně a Kytice z lidového básnictva bude ukončen záslužný ediční projekt a splacen "stoletý dluh", který jsme vůči dílu Františka Bartoše měli.

Mladcová a rodný kraj byly vždy drahé Bartošovu srdci. Písně z Mladcové otvírají jeho první sbírku moravských lidových písní. První jeho národopisná monografie je věnována Zlínsku. Domů se vracel rok co rok. Hledal tu a také nalézal nové síly do další práce. Domov mu poskytl přátele nejbližší, rodná Mladcová mu poskytla i místo k odpočinku poslednímu.

Dedikace v knihách, které mu věnoval Alois Jirásek, Ignát Herman, František Bílý, Jan Herben a další, svědčí o úctě, kterou k Františku Bartošovi chovali čeští spisovatelé. Přes všechny pocty, jichž se dostalo Bartošovi již za jeho života, však zůstal vždy člověkem skromným, z duše dobrým a ohleduplným. Když byl jmenován členem České akademie věd, prohlásil, že se pokládá jen za prostého dělníka na staveništi národní vzdělanosti.

Osobnost a dílo Františka Bartoše připomínáme u příležitosti stého výročí jeho úmrtí s přesvědčením, že má velmi co říci všem, kdo ovlivňují vývoj soudobé české kultury se zdůrazněním jeho vnímání historické odpovědnosti, již nikdy, nikým a za žádných okolností nemůže být zbavena žádná generace.

Možností, jak připomenout a zejména mladé generaci přiblížit osobnost a dílo Františka Bartoše, je téměř nepřeborné množství. Mnoho napoví i připojený stručný seznam jeho prací. Důležité také je, že dvě z nich nově vydané - Lid a národ a Naše děti - lze získat v Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně. K vydání v rámci Edice Zlínský kraj se připravuje Moravský lid. Význam Bartošova díla pro kulturní a společenský rozvoj moderní společnosti zdůraznil věcně, leč naléhavě již Tomáš Baťa, když v roce 1929 prohlásil:

Památku Františka Bartoše oslavujeme ne na koních, ne tancem, ne pitkami. Nejdůstojnější oslava spisovatele jest, rozmnožíš-li jeho dílo, aby se stalo přístupné a užitečné všem lidem. Takto chceme my oslavit tohoto syna našeho kraje.

Pro region a pro město, které se k duchovnímu odkazu Tomáše Bati hlásí, nemůže být přesvědčivější inspirace ne k slavnostním prohlášením, ale k činům, z nichž i ten nejskromnější bude mít svou společenskou hodnotu.

*/Studijně-dokumentační středisko Františka Bartoše:
Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně a Muzeum
jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Zlín 2006/*

Výběrová bibliografie nejdůležitějších prací Františka Bartoše

Über die modale Bedeutung des böhmischen Instrumentals. Programm des k. k. katholischen gymnasiums in Teschen. Těšín, 1868.

Anthologie z národních písní československých. Praha, 1874.

Vlast. Kytice z básní vlasteneckých. Uvil Josef Zapletal. Praha, 1875.

Malá Slovesnost', kterou za knihu učebnou a čítací pro vyšší třídy škol středních sestavil Jan Kosina a Fr. Bartoš. Brno, 1876.

Skladba jazyka českého. Brno, 1895.

Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými. Brno, 1882.

Lid a národ I. Velké Meziříčí 1883; Lid a národ II. Velké Meziříčí, 1885.

Dialektologie moravská I. Brno 1886; Dialektologie moravská II. Brno, 1895.

Národní písně moravské v nově nasbírané. Brno, 1889.

Naše děti. Brno, 1888.

Kytice z národních písní moravských, kterouž uvili František Bartoš a Lev Janáček. Telč, 1890.

Rukověť správné češtiny. Telč, 1891.

Moravský lid. Telč, 1892.

Moravská svatba. Praha, 1892.

Volksleben der Slaven. Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild, sv. Mähren und Schlesien. Vídeň, 1897.

Národní písně moravské v nově nasbírané. (Spolu s L. Janáčkem.) Praha, 1899, 1901.

Domácí čítanka z lidu pro lid. Brno, 1900.

Líšeň. (Spolu s Cyrilem Mašíčkem.) Brno, 1902.

Sto lidových písní československých s rozborů a výklady. Praha, 1903.

Dialektický slovník moravský I. Praha, 1905; Dialektický slovník moravský II. Praha, 1906.

Deset rozprav lidopisných. Olomouc, 1906.

Kytice z lidového básnictva. Olomouc, 1906.

Reprint díla Františka Bartoše v Edici Zlínský kraj

Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými. Zlín, 2003. Edice Zlínský kraj, svazek 2.

Lid a národ I., II. Zlín, 2003. Edice Zlínský kraj, svazek 6.

Naše děti. Zlín, 2005. Edice Zlínský kraj, svazek 10.

Zpracovali Karel Pavlíščík a Helena Šimová

Související článek: Rok Františka Bartoše